

KUVEYT, BAHREYN, YEMEN VE UMMAN'IN İSRAİL-FİLİSTİN GELİŞMELERİNE TEPKİSİ VE İLİŞKİLERİN GELECEĞİ

OĞUZHAN AKGÜN

Yüksek Lisans ODTÜ

“

Hamas ve Gazze'deki birtakım silahlı gruplar tarafından başlatılan Aksa Tufanı Operasyonu sonrası tüm dünyada ve Arap coğrafyasında devletler düzeyinde yaşanan tepkisel farklılıklar Kuveyt, Bahreyn, Umman ve Yemen karşılaştırıldığında da kendisini göstermektedir. 2020 İbrahim Anlaşmaları çerçevesinde İsrail'le normalleşme adımları atan BAE gibi Bahreyn de gelişmelere ilişkin daha dikkatli bir dil kullanırken, Katar gibi Kuveyt ve Umman da İsrail'i daha sert bir şekilde eleştirmektedir.

”

2002 yılında Suudi Arabistan'ın Arap Barış Girişimi'nin bölgesel kabul görmesinin ardından Hamas'ın, İsrail'in Netanyahu şehrine gerçekleştirdiği saldırılar bir İsrail-Filistin çatışma silsilesinin başlamasını beraberinde getirmişti. Temelde iki devletli çözümü amaçlayan bir niyet bildirisi olan Arap Barış Gi-

rişimi'nin sunduğu bu barış iklimi sonrası başlayan çatışmalar, barış sürecinin önüne geçmişti. Günümüzde ise İbrahim Anlaşmaları çerçevesinde İsrail'in Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Bahreyn ile normalleşen ilişkilerinin yanında, Suudi Arabistan ile İsrail'in normalleşme diyalogu hızlanmışken Aksa Tufanı Operasyonu'yla İsrail'e yapılan saldırılar ve akabinde İsrail'in Hamas mensubu/sivil ayırt etmeksizin verdiği sert karşılık sonrası yoğunlaşan çatışma ortamı bu normalleşme sürecinin şimdilik önüne geçmiştir.

Yakın dönemde bölge siyasetinde İran ile Suudi Arabistan arasındaki normalleşme adımlarının ivme kazanması geniş çerçevede İran-Arap normalleşmesi tartışmalarını gündeme getirmişti. Çin arabuluculuğunda gelişen İran-Suudi Arabistan ilişkileri de gösterdi ki İsrail-Körfez ülkeleri yakınlaşması sadece İran karşıtlığından hareket etmemekte, bunun yanında bölgede gelişen Suudi Arabistan-BAE ekseninin tamamlanması için İsrail ile ortak hareket edilmesi de bölge ülkeleri açısından bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Bütün bu bölgesel ortamda, İsrail ile Filistin arasındaki 7 Ekim gerginlikleri, sadece Suudi Arabistan,

BAE ve Katar gibi büyük dış politika aktörlerinin değil, Kuveyt, Bahreyn, Yemen ve Umman gibi aktörlerin de konumunu ve pozisyonlarını da önemli hâle getirdi. 7 Ekim'de Hamas ve Gazze'deki birtakım silahlı gruplar tarafından başlatılan Aksa Tufanı Operasyonu sonrası tüm dünyada ve Arap coğ-

rafyasında devletler düzeyinde yaşanan tepkisel farklılıklar Kuveyt, Bahreyn, Umman ve Yemen karşılaştırıldığında da kendisini göstermektedir.

2020 İbrahim Anlaşmaları çerçevesinde İsrail'le normalleşme adımları atan BAE gibi Bahreyn'de gelişmelere ilişkin daha dikkatli bir dil kullanırken, Katar gibi Kuveyt ve Umman da İsrail'i daha sert bir şekilde eleştirmektedir. Körfez İşbirliği Konseyinin (KİK) resmi açıklaması dikkate alındığında, Kuveyt, Umman ve Katar'ın tonunu yansıtan ve İsrail'i en temelde sorumlu tutan ve iki devletli çözüm vurgusu yapan açıklamalarda kendisini gösterdi. Saldırıların şiddetinin artması ve özellikle kara ope-

rasyonu durumunda ise tüm Körfez ülkelerinin İsrail ile mevcut ilişkilerini ve meseleye dair tutumlarını test edeceği ifade edilebilir. Aynı zamanda, Yemen'de Husilerin İsrail'e karşı sıcak çatışmanın bir tarafı olması durumunda ise yeni bölgesel güvenlik mimarisinin bir diğer boyutunu temsil eden Arap-İran normalleşmesi henüz gelişmeden sekteye uğrama tehlikesi yaşayacaktır.

KİK İÇERİSİNDEKİ FARKLI TUTUMLAR: KUVEYT, BAHREYN VE UMMAN

Kuveyt, İbrahim Anlaşmaları sürecinde açıkça iki devletli çözüm sonuca ulaşmadan İsrail'le normalleşmeyeceğine dair tutumunu

dile getirmişti. Aksa Tufanı sonrası başlayan çatışma ortamının en başta İsrail'in Filistin'i işgali nedeniyle olduğu vurgusu yapması Kuveyt yönetiminin İsrail'e karşı tutumunu ortaya koymaktadır. Diğer Körfez ülkeleriyle kıyaslandığında, güçlü bir parlamento geleneğine sahip olması ve geniş bir Filistinli topluluğuna ev sahipliği yapması Kuveyt yönetiminin bu tutumunda etkili olmaktadır.

Körfez ülkeleri arasında gelişmelere ilişkin en net ve sert tepkiyi veren Kuveyt'in, olası bir kara operasyonu durumunda eleştiri dilini daha da sertleştirmesi muhtemeldir. Bunun yanında bölgesel örgütler üzerinden yapılan, sivillere karşı katliamların kınanması ve

gerilimlerin azaltılması çağrısı yanında iki devletli çözüm vurgusu gibi açıklamaların ötesinde Kuveyt siyasi yahut ekonomik olarak İsrail'e karşı somut bir hamle yapılması talebinde bulunmamıştır. Bu nedenle diğer Körfez ülkelere kıyasla daha net ve keskin bir tutumu devam ettirmesine rağmen Kuveyt yönetiminin kendi başına somut adım atması da çok olası değildir. Katar yönetiminin Filistin'e finansal destek sağlaması gibi çözümlerde görüldüğü üzere, Kuveyt'in de düzenli olarak insani yardım ve kalkınma amaçlarıyla Filistin'e finansal destekte bulunmak gibi somut adımlarla tutumunu sürdürmesi olası görünmektedir.

“

7 Ekim sonrası ise Bahreyn yetkilileri iki taraf arasındaki gerilimin azaltılmasının gerekliliğini vurgularken bu çatışmanın çözümü olarak iki devletli çözüm vurgusu da yaptı. Aynı zamanda, Bahreyn yönetimi Hamas'ın saldırılarını kınayan ifadelerde bulundu.

”

7 Ekim sonrası yaşanan gelişmeler Bahreyn'in İsrail'le imzaladığı normalleşme anlaşmasının Mayıs

2021'de İsrail'in Gazze'ye saldırılarındaki gibi tekrardan teste tabi tutmaktadır. Bahreyn'in Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçisi, Mayıs 2021'deki çatışmaların, 2014 yılındaki çatışmalara kıyasla daha kısa sürmesinin İbrahim Anlaşmalarının sağladığı müzakere ortamından kaynaklandığı vurgusu yaparken, Arap coğrafyasındaki birçok sivil toplum kuruluşu Bahreyn'i Filistin davasına ihanet etmekle itham etmişti. 7 Ekim sonrası ise Bahreyn yetkilileri iki taraf arasındaki gerilimin azaltılmasının gerekliliğini vurgularken bu çatışmanın çözümü olarak iki devletli çözüm vurgusu da yaptı. Aynı zamanda, Bahreyn yönetimi Hamas'ın saldırılarını kınayan ifadelerde bulundu. Bahreyn'in İsrail'le normalleşme adımını atmasında nüfusunun büyük bölümünün Şii olması ve İran'ın bölgesel etkisinden endişe etmesi gibi demografik/jeopolitik etkiler önem taşımaktadır. Bunun yanında ekonomik olarak da bölgenin güvenlik risklerinden arındırılması hem yabancı yatırım ve turistlerin

cezbedilmesi hem de yerel ekonomilerin istikrarına katkı sağlayacağı düşüncesi önemlidir. Bu şartlar altında, Bahreyn'in İsrail'le yakınlaşmasının daha da gerginleşen bir atmosferde sürekli teste tabi tutulması kaçınılmazdır. Bu çerçevede olası bir kara harekâtı durumunda, Bahreyn'in İran destekli Şii milislerin bölgedeki istikrarsızlaştırıcı hamlelerinden olumsuz etkileneneği ifade edilebilir.

Umman'ın İsrail'le ilişkileri 1994 yılında ticari ofislerin açılması, ardından takip eden dönemlerde İzak Rabin, Şimon Peres ve Binyamin Netanyahu'nun ziyaretleriyle şekillenmiştir. Bu çerçevede Umman'da, İsrail-Filistin gerginliğinde diplomatik müzakere ortamının yaratılmasında kendisine rol biçmektedir. Bu aynı zamanda Umman'ın Mısır'ın İsrail'le barış anlaşmasını açıktan desteklediği 1979 yılından beri kendisini açıkça göstermektedir. Um-

man da Arap Barış İnişiyafı'ne taraf olan diğer devletler gibi iki devletli çözümü İsrail'le normalleşmesi için temel bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu çerçevede Umman, 7 Ekim sonrası başlayan sürecin temel sorumluluğunun İsrail'in Filistin'i işgali ve devam eden saldırıların olduğunu vurgulamıştır. Sultan Kâbus'un vefatı ve Heysem bin Tarık'ın 2020 Ocak ayında yeni sultan olarak ilanı edilmesinden dolayı 2020 Ağustos ve Eylül ayında gerçekleşen normalleşme adımlarına Umman'ın geleneksel politikasından farklılaşma ihtimali üzerine tartışmalar olsa da yeni sultan Umman'ın geleneksel dikkatli ve tarafsız tutumunu bu süreçte de devam ettirmiştir. Umman'ın 7 Ekim akabinde İsrail saldırılarına gösterdiği tutum diplomasi kültürünün ve pratiğinin sınırları dışına çıkmamaktadır. Gazze ablukasının daha sertleşmesi ve olası kara harekâtı durumunda

Umman'ın, İsrail'e karşı göstereceği tepkinin Arap Birliği, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Körfez İşbirliği Konseyi gibi bölgesel kurumsal yapıların çerçevesinden ötesine gitmeyeceği ifade edilebilir.

KIRILGAN ÜLKE YEMEN'İN TUTUMU

Kuveyt, Bahreyn ve Umman ile kıyaslandığında, Yemen'in pozisyonu daha ilgi çekici olarak göze çarpmaktadır çünkü tarihsel olarak İsrail'le en sert ilişkilere sahip olan Körfez ülkelerinden birisi Yemen'dir. Yemen meşru hükümeti ve Husiler iç savaşın başından itibaren İsrail'le normalleşmeye karşı durmuşlardır. Bu çerçevede 7 Ekim saldırıları sonrasında, Yemen toplumundan son derece İsrail karşıtı ve Filistin destekçisi bir görüntünün ortaya çıktığı görülmektedir. İsrail'in Gazze'deki ablukayı sertleştirmesinin akabinde Yemen Başbakanı Maen Abdulmelik, "siyonist işgalci güçlerin saldırılarına karşı Filistin halkına destek olmak için acil olarak bir şeyler yapılmalıdır" çağrısında bulundu ve Hamas'ın Aksa Tufanı saldırısını İsrail'in artan şiddetine karşı bir misilleme olarak nitelendirdi. Yemen, İsrail ilişkileri özellikle 2011 sonrası olduğu kadar gergindi ve bu son gelişmeler ve Gazze'ye olası kara harekâtı bu ilişkileri daha da kötüleştirecektir. Bunun yanında Husi hareketinin lideri Abdulmelik el-Husi'nin İsrail saldırıları sonrası yaptığı açıklamanın ABD'nin müdahil olmasına karşı bir nitelik taşıması da bölgesel krizin derin-

leşme ihtimalinde ABD-İran arasındaki geriliminin gidişatının önemini artacağı görülmektedir. Ayrıca Kızıldeniz üzerinden İsrail ticareti için de oldukça güvenlik endişeleri barındıran Husilerin stratejik konumu da gerilimin tırmandırıcı boyuttur.

Suudi Arabistan ve İran arasında gerginlik ihtimali, son 6 aylık pozitif atmosferi ortadan kaldıracak gibi Yemen barış görüşmelerini de sekteye uğratabilir. İran tarafından "Direniş Eksenini" olarak nitelendirilen İran'ın periferisindeki silahlı örgütlerin İsrail'e karşı saldırılar gerçekleştirmesi durumunda İran destekli Husilerin ne şekilde pozisyon alacağı önem arz etmektedir. Husilerin saldırıların hemen başında İsrail'i fiziksel saldırıyla tehdit etmesi ve ABD hava savunma sistemlerinin Yemen'den potansiyel olarak İsrail tarafına fırlatılmış füzeleri imha ettiği açıklaması, Husilerin bu sürece dâhil olma motivasyonunun bölgesel krizi besleme durumunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Körfez'in aktif Suudi Arabistan, BAE ve Katar gibi ülkelerinin yanı sıra diğer Körfez aktörleri de iç politik durumlarına göre bu sürece değişen şekillerde cevap vermektedir. ■

